

ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ДОВКІЛЛЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*Васецька А. В., курсант,
Логінова М. В. викладач кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпровського державного університету внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна
alinavasecka300@gmail.com*

Конституція України визнає, що людина, її життя, здоров'я, гідність та безпека є найважливішими цінностями в країні, і держава має гарантувати захист основних прав людини, особливо в умовах воєнного стану [1].

Воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [2].

Одним з важливих напрямків державної політики є захист людини від шкідливого впливу навколишнього середовища. Недарма у Кримінальному кодексі України передбачений Розділ VIII «Кримінальні правопорушення проти довкілля». Об'єктом екологічних правопорушень можна вважати суспільні відносини, пов'язані з використанням природних ресурсів і захистом навколишнього середовища. У Розділі VIII Особливої частини Кримінального кодексу України доцільно виділити дві категорії норм: одні встановлюють відповідальність за злочини, спрямовані на навколишнє середовище в цілому, а інші захищають окремі об'єкти довкілля.

Так, станом на 8 жовтня 2024 року на території України Російською Федерацією було здійснено ряд воєнних злочинів проти довкілля: забруднення водних ресурсів сторонніми предметами та речовинами – 81 екозлочинів; засмічення територій предметами військового устаткування, озброєння, біологічні залишки – 28 екозлочинів; пошкодження або знищення об'єктів промисловості – 204 екозлочинів; пошкодження або знищення радіаційно небезпечних об'єктів – 24 екозлочинів; пошкодження ґрунту та рослинності на природних ділянках і сільськогосподарських землях – 47 екозлочинів; пошкодження або знищення зелених насаджень – 129 екозлочинів [3].

Додатковий протокол I до Женевських конвенцій про захист жертв міжнародних збройних конфліктів від 12 серпня 1949 року, прийнятий 8 червня

1977 року, забороняє використання методів і засобів ведення війни, які мають на меті або можуть завдати широкомасштабної, тривалої та серйозної шкоди природному середовищу. У статті 55 Протоколу I зазначено, що під час воєнних дій необхідно піклуватися про захист навколишнього середовища від значної шкоди. Це включає заборону використання методів і засобів, які можуть завдати шкоди довкіллю, а також здоров'ю та виживанню населення. Подібна позиція викладена в Декларації Ріо-де-Жанейро 1992 року про навколишнє середовище і розвиток, яка закріплює основні принципи екологічного права. У 24-му принципі цієї Декларації зазначено, що війна руйнівню впливає на сталий розвиток, тому держави повинні дотримуватися міжнародного права щодо захисту довкілля під час збройних конфліктів і співпрацювати у цьому питанні. На думку Логінової М.В. на міжнародному рівні важливе значення має Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в прийнятті рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля, відома як Орхуська конвенція. Ця конвенція підтримує принципи доступу до екологічної інформації та її розповсюдження серед громадськості [4, с. 192].

З огляду на вищевикладене, важливо розглянути юридичну відповідальність, передбачену українським законодавством за вчинення воєнних злочинів проти довкілля. Відповідно до статті 438 Кримінального кодексу України, жорстоке поводження з військовополоненими або цивільним населенням, розграбування національних цінностей на окупованих територіях, застосування засобів ведення війни, заборонених міжнародним правом, а також інші порушення законів і звичаїв війни, які передбачені міжнародними договорами, ратифікованими Верховною Радою України, та віддання наказів на такі дії – караються позбавленням волі від восьми до дванадцяти років. Також стаття 441 цього кодексу передбачає покарання у вигляді позбавлення волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років за масове знищення рослинного чи тваринного світу, отруєння атмосфери або водних ресурсів, а також інші дії, що можуть спричинити екологічну катастрофу [5].

Актуальним та важливим завданням є розробка правового механізму реалізації юридичної відповідальності за злочини проти природи, включаючи компенсацію завданої шкоди. Навіть існуюча нормативна база в Україні регулює ці відносини, але не забезпечує ефективний захист прав людини на безпечне довкілля. Національний та міжнародний рівень потребують системи правових гарантій, що забезпечать право на життя та безпечне довкілля для всіх громадян України.

Перелік посилань:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к, станом на 01.01.2020р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 08.10.2024)

2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. №389-VIII, станом на 27.07.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення 08.10.2024)
3. Воєнні злочини проти довкілля. Статистика. SaveEcoBot. URL: <https://www.saveecobot.com/features/environmental-crimes>.
4. Миргородська, К. М., & Логінова, М. В. (2024). ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ДОСТУП ДО ЕКОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. *РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ*, 192.
5. Кримінальний кодекс України: від 05.04.2001 р. №2341-III, станом на 07.09.2024р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n3040> (дата звернення 08.10.2024)

ЕКОЛОГІЧНА СКЛАДОВА ПРИ ВІДБУДОВІ МАЛИХ УКРАЇНСЬКИХ МІСТ

*Васюта А.В., здобувач першого рівня вищої освіти,
Ричак Н.Л., доц., к.г.н.,
Харківський національний
університет імені В.Н. Каразіна, м. Харків, Україна,
rychak@karazin.ua*

Сьогодні усі міста України знаходяться у екологічній кризі. Можна дискутувати про величину кризи, можливості виходу із криз, пошук дієвих шляхів та їх реалізація. Але, без заперечення, малі українські міста, на разі, найбільше потерпають. У довоєнний час, при формуванні ринкових основ господарювання створили самостійний цілісний господарський комплекс, але це не призвело до позитивних зрушень у природокористуванні і природоохоронній діяльності. У сучасних умовах ми маємо застарілі, неефективні механізми відновлення, недостатню правову базу для природоохоронної діяльності та систему управління. Сучасні вимоги суспільства потребують виробити національну програму екологічного оздоровлення, яка з часом може стати базою поступового нормування всіх компонентів природних комплексів. Від успішного вирішення застарілих проблем та проблем, які підготувало сьогодні, залежить здоров'я суспільства, продуктивність праці та безпечний стан довкілля. При цьому необхідно всебічно враховувати особливості природи і клімату, не повинно бути єдиного стандарту при проєктуванні (відновленні) міст з різними природними умовами.

Актуальність дослідження полягає у тому, що сьогодні малим містечкам бракує водних ресурсів, особливо для якісного питного водозабезпечення,